

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Socionomen i skolan –

En studie om skolkuratorers syn på sitt handlingsutrymme
och dess utmaningar

Ula Darwesh

Kandidatuppsats SOPA 63
Vårterminen 2019
Handledare: Helene Hansen

Abstract

Author: Ula Darwesh

Title: The social worker at school – a study of school counselors view on their discretion and its challenges

Supervisor: Helene Hansen

Assessor: Elizabeth Martinell Barfoed

The aim of the study was to investigate school counselors' discretion and increase the knowledge of how it can approach and challenges it poses. Four school counselors' were interviewed. To this study, I used semi-structured interviews. Themes such as large or limited discretion, relationship creation and trust emerged in the analysis. The study was empirically grounded and the results emphasized on a general level. For the analysis I used Goffman's dramaturgical perspective, the theoretical concept of discretion and a power perspective. The study's result showed that the school counselor experiences both large and limited discretion because their mission was vaguely worded. In collaboration with teachers, which is a part of the school counselors mission, the discretion appeared to be limited because both teachers and school counselors had different ideas of how the school counselor should work. In the meeting with students, school counselors' latitude was limited by the notification requirement, because they risked to lose the students' trust.

Key words: school counselor, students, discretion, limited discretion, large discretion, relationships, teachers.

Förord

Jag vill tacka min familj som stöttat och trott på mig under uppsatsens gång. Det har varit en berg- och dalbana med stunder av hopp men också tvivel. Ert stöd och förtroende i dessa stunder kommer jag för evigt att vara tacksam för. Jag vill även tacka min handledare, Helene Hansen, som stöttat mig under skrivandet. Din metafor om att ”lossa bandet för att klättra dit vi ska” kommer jag att ha med mig i fortsättningen. Slutligen vill jag tacka alla fyra skolkuratorer som ställde upp och givit mig kunskap och insyn i hur ert dagliga arbete ser ut. Utan er hjälp hade denna uppsats inte varit möjlig att genomföra.

Ula Darwesh

Lund 22 augusti 2019

Innehållsförteckning

Förord	3
1. Problemformulering	5
1.1 Syfte	6
1.2 Frågeställningar	6
2. Kunskapsläge	7
2.1 Tillvägagångssätt vid sökning	7
2.2 Skolkuratorns roll och syn på sitt handlingsutrymme	8
2.3 Mötet med elever	11
3 Metod	13
3.1 Förförståelse	13
3.2 Kvalitativ metod	13
3.3 Urval	14
3.4 Metodens tjänster och begränsningar	15
3.5 Metodens tillförlitlighet	16
3.6 Empirisk bearbetning och analys	18
3.7 Etiska överväganden	19
3.8 Studiens avgränsningar	21
4. Teori	22
4.1 Det dramaturgiska perspektivet	22
4.2 Handlingsutrymme	24
4.3 Makt	24
5. Resultat och analys	25
5.1 Hur framställs skolkuratorns handlingsutrymme?	26
5.2 Ett brett eller begränsat handlingsutrymme?	26
5.3 Mötet med elever	31
5.4 Relationer och förtroende	31
6. Avslutande diskussion	37
7. Referenslista	40
8. Bilagor	42
8.1 Introduktionsbrev	42
8.2 Samtyckesblankett	43
8.3 Intervjuguide	43

1. Problemformulering

Elevhälsans roll är att stödja elever i deras utveckling mot utbildningens mål (Skolverket, 2018). Lärande och hälsa är två komponenter som vävs samman och som har betydelse för hur skolledningen arbetar med elevernas hälsa. Elevhälsans uppdrag är att arbeta förebyggande och hälsofrämjande. Inom elevhälsoteamet ingår olika yrkesgrupper som arbetar i en tvärprofessionell grupp (ibid.). Vilka dessa grupper är framgår i 2 kap. 25§ skollagen där elevhälsans funktion lyfts upp:

För eleverna i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.

Skolkuratoren är ofta den enda sacionomen i en verksamhet där lärare utgör den största yrkesgruppen (Isaksson, 2014, s. 47f). Lärare har till uppdrag att leda en grupp elever och undervisa dem, varför läraren förutsätts ha en flexibilitet i sitt sätt att jobba med skolans kunskapsmål beroende på gruppens mognad och elevernas olika kunskapsnivåer (D-Wester, 2005, s. 40). Skolkuratorns uppdrag är att jobba förebyggande och främjande på individ-, grupp- och organisationsnivå. (D-Wester, 2005, s.9). Då skolkuratoren är ensam i sin roll och behöver ta hänsyn till andra yrkesgrupper i sina arbetsuppgifter, leder det till att yrkesgruppens jurisdiktion och legitimitet förefaller vara problematisk, varför det påverkar skolkuratorns handlingsutrymme (Isaksson, 2014, s. 47f). Yrkesutövarens arbete styrs bland annat av skollagen och sekretesslagen samt olika styrdokument (Isaksson, 2014, s. 52), där sekretesslagen kan utgöra hinder för samarbetet med lärare då det förekommer sekretess i det enskilda elevarbetet. Skolkuratorns uppdrag förefaller vara vagt och en konsekvens av detta är att yrkesutövaren förhandlar med och försvarar sin jurisdiktion mot andra yrkesgrupper, främst lärare (Isaksson, 2014, s. 53).

I Skolinspektionens rapport tillfrågas eleverna vem de skulle gå till om de skulle känna behov av att prata med någon om sitt mående eller problem (Skolinspektion, 2015, s. 20). Många elever svarar att de skulle vända sig till sina lärare och andra elever vill hellre vända sig till sina föräldrar. Någon elev svarade att denne inte går till kuratorn och psykologen då denne inte känner dem. En annan elev svarar, vilket ett citat får framhäva:

Ingen från elevhälsan har varit i klassen. De borde komma och berätta om sig själva. Det är dåligt. Då kanske man skulle våga gå dit (Skolinspektionen, 2015, s. 20).

Det förekommer att barn uttryckt att de finner det svårt att hitta en samtalspartner att lyfta sina tankar med och att de frågor och upplevelser som barnen bär på inte uppmärksammas eller tas på allvar som det bör inom elevhälsan (BRIS, 2019, S. 44).

Skolkuratorns handlingsutrymme är en intressant aspekt att undersöka då skolkuratorn är ensam i sin yrkesroll i en verksamhet med flest pedagoger och vilka utmaningar det medför i professionens arbete. Jag har valt att avgränsa mig till skolkuratorer som har kontakt med äldre elever, det vill säga elever i högstadiet. Ämnet anses relevant för det sociala arbetet då det belyser hur vardagen kan se ut för socionomen i skolan och vilka utmaningar som uppstår i de professionellas handlingsutrymme.

1.1 Syfte

Syftet är att undersöka skolkuratorns handlingsutrymme och öka kunskapen om hur detta kan se ut samt de utmaningar professionen ställs inför.

1.2 Frågeställningar

- Hur framställs skolkuratorers handlingsutrymme?
- Hur påverkas handlingsutrymmet i mötet mellan skolkurator och elev?

2. Kunskapsläge

2.1 Tillvägagångssätt vid sökning

För att få fram tidigare forskning har olika databaser som Lubsearch, Swepub och Libris använts. Utmaningen i sökandet har varit att hitta tidigare forskning då jag insåg att skolkuratorns yrke är ett relativt outforskat område. Sökord som bland annat school counselor, skolkuratorn och social workers in school har kommit till användning i de olika databaserna. För att lyckas komma fram till vetenskapliga artiklar, har jag tryckt på funktionen "peer reviewed". Jag har även sökt på Åsa Backlund som forskat inom huvudområden som bland annat elevhälsa och skolsocialt arbete. Sökningen "skolkuratorer" på Libris resulterade i att jag fick fram Christine Isakssons (2014) studie *Den kritiska gästen - en professionsstudie om skolkuratorer*, där hon genomfört tolv intervjuer med grundskolekuratorer om synen på deras handlingsutrymme och som därmed har en central betydelse för min undersökning. För att utöka den tidigare forskningen har jag därför också tittat vidare på vart de olika källorna jag fått fram hänvisar till.

På grund av att det har varit en utmaning att hitta nationell forskning om det skolkuratoriva arbetet har jag fått använda mig av undersökningar som genomförts i andra länder än Sverige. Fox och Butler (2007) har i sin studie *If you don't want to tell anyone else you can tell her - young people's views on the school counselling* genomfört en undersökning med gymnasieelever om deras syn på skolkuratorer i Storbritannien, vilket inte direkt representerar svensk forskning. Denna studie är dock central för undersökningen utifrån att den lyfter upp faktorer som främjar och begränsar mötet mellan skolkurator och elev, varför denna studie får belysas.

Begreppsförklaring:

För att tydliggöra kunskapsläget, väljer jag att här förklara tre begrepp om handlingsutrymme:

Handlingsutrymme: Handlingsutrymme befinner sig mellan sin profession och organisationens ramar och innebär en möjlighet att agera mellan regler (Svensson et al, 2007, s. 24).

Formellt handlingsutrymme: Ett formellt handlingsutrymme är de rättigheter och skyldigheter samt medel som ger den en anställd i en organisation rätt att utföra sitt arbete genom anställningsavtal, lagar och riktlinjer (Isaksson, 2014, s. 49).

Informellt handlingsutrymme: Ett informellt handlingsutrymme beskriver det utrymme som en individ i en grupp tillsammans med andra ger varandra, både medvetet och omedvetet som resulterar i normer (Isaksson, 2014, s. 49).

2.2 Skolkuratorns roll och syn på sitt handlingsutrymme

Skolkuratorns uppgifter består av att kartlägga elevers skolsociala situation (D-Wester, 2005, s. 14). Kuratorn arbetar även med gruppsamtal tillsammans med elever, dess vårdnadshavare, lärare och annat nätverk. Yrkesgruppen jobbar även med stödsamtal med enskilda elever eller med elever i grupper och klasser. Förutom det arbetar även kuratorn med att handleda skolpersonal, värdegrundsarbete och krishantering på organisationsnivå. Skolkuratorn samarbetar med socialtjänst, polis, barn-och ungdomspsykiatri och andra myndigheter som arbetar med barn och ungdomar (ibid.)

För att visa de skyldigheter som gäller för skolkuratorn, väljer jag att under rubriken *skolkuratorns roll och syn på sitt handlingsutrymme* lyfta upp två lagar som tydliggör skyldigheter och ramar för det skolkurativa arbetet.

Inom elevhälsan, där skolkuratoren ingår, råder sträng sekretess, men i det elevstödande arbetet gäller svag sekretess, det vill säga enbart om en kan anta att eleven lider men kan uppgiften lämnas ut (Skolverket, 2012, s. 2f). 14 kap. 1§ SoL (socialtjänstlagen SFS 2001:453) berör anmälningsskyldigheten där det beskrivs att myndigheter och yrkesverksamma som arbetar med barn är skyldiga att anmäla till socialnämnd om de får kännedom eller misstänker att ett barn far illa. 14 kap. 1§ SoL 4 st (socialtjänstlagen SFS 2001:453) lyfter också upp att myndigheter och yrkesverksamma har en skyldighet att lämna alla uppgifter de vet om det berörda barnet. Skolkuratoren har tystnadsplikt och måste då bryta den vid en orosanmälan enligt 14 kap. 1§ SoL (UMO u.å). Enligt 23 kap. 2§ 1 st OSL (offentlighets- och sekretesslag SFS 2009:400) gäller sekretess i grundskolan när det berör en elevs personliga förhållanden inom elevhälsan som inkluderar psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk insats, såvida det inte leder till att den berörde lider men om uppgiften röjs.

D-Wester (2005, s. 23) menar att skolkuratoren kan ses som en stödfunktion i skolan eftersom yrkesutövarens kompetenser kan bidra till att komplettera skolans pedagogiska system och kompetens. D-Wester (2005, s. 11f) förklarar att en svårighet i skolkurativt arbete kan vara:

Ett självständigt arbete, där man är ensam i sin profession på en stor arbetsplats, på pedagogernas arena. Så ser förutsättningarna ut för socionomen i skolan. Det innebär att man verkar i ett system som till stor del har ett annat synsätt, förhållningssätt och arbetssätt än socionomens ursprungliga. Där pedagogernas synsätt är det rådande om vad som är rätt att göra, vad som är lämpligt att säga, vad som är det bästa för den enskilde eleven, vad andra utanför skolan borde göra i olika elevärenden.

Isaksson (2014) har genomfört en svensk studie där hon intervjuat tolv grundskolekuratorer om deras syn på sitt handlingsutrymme. Flera skolkuratorer i studien upplevde att de hade ett vagt formulerat uppdrag och en låg legitimitet på arbetsplatsen vilket resulterade i ett begränsat handlingsutrymme (Isaksson, 2014, s. 61). Lagar och riktlinjer förklarar skolkuratorns uppdrag, vilket skulle kunna ge uttryck för ett stort handlingsutrymme då det ger möjlighet för en bred tolkning. Flertalet skolkuratorer upplever dock att det begränsar deras handlingsutrymme informellt (ibid.). Isaksson (2016, s. 48) framför i sin studie att skolkuratorerna

uttrycker att de är beroende av tydliga arbetsbeskrivningar och att de är i behov av tydliggörande av arbetsbeskrivningar eller stöd från sin rektor.

Skolkuratorernas handlingsutrymme förhandlas bland annat fram i relation till lärarna, då lärare är en viktig yrkesgrupp kring eleverna och för det skolkuratoriva arbetet (Isaksson, 2014, s. 58). Skolkuratorns informella handlingsutrymme i relation till lärare uttrycker sig i hur både parternas syn om vad de båda får eller inte får, kan eller inte kan och bör eller inte bör göra. Det framkommer att skolkuratorerna i vissa avseenden kan uppleva att deras handlingsutrymme begränsas i förhandlingar med lärare då kuratorer och lärare delar olika uppfattningar kring behov och lämpliga insatser som rör elever. Det framkommer också att både skolkuratorer och lärare har olika uppfattningar om hur den andres arbete ska bedrivas. I studien förekommer att skolkuratorerna uttrycker att de bland annat kan ses som en bestraffning utifrån att det råder en uppfattning att en kurator ska underlätta för skolverksamheten och för lärare när yrkesgruppen främst ska underlätta för eleverna. Det förekommer även att det finns en upplevelse av att det finns en föreställning hos vissa lärare att en förändring hos en elev ska ske snabbt och att dem förväntar snabba resultat (ibid.). I studien framkommer också att skolkuratorer har fått handskas med till exempel, att när en elev varit stökig i klassrummet kan eleven bli skickad av lärare till skolkuratoren och skolkuratorns uppgift blir därmed att förändra det "avvikande" beteendet hos eleven (Isaksson, 2014, s. 59). Bristande resurser utgör att det förebyggande arbetet minskar, vilket resulterar i ett mer akutarbete för skolkuratorerna (Isaksson, 2014, s. 56). Det framkommer även ett missnöje över att skolkuratorerna arbetar mindre förebyggande och mer med akuta behov (Isaksson, 2016, s. 55). Isaksson (2016, s. 16) skriver att tidsbrist och belastning leder till hinder för skolkuratorns arbete, men att kommunikation och samarbete samt gemensamma uppfattningar och attityder med skolpersonal underlättar för skolkuratoren i sitt arbete. Den generella bilden i Isakssons studie visar att skolkuratorerna ser positivt på det tvärprofessionella samarbetet inom elevhälsoteamet, genom att det finns tillit och respekt för varandras kompetenser och kunskaper (Isaksson, 2014, s. 60).

Backlund (2007) har genomfört en undersökning med olika professioner inom elevhälsoteam på olika skolor i Sverige som handlar om elevhälsoteamets resurser, organisering och praktik på skolnivå. Författaren skriver att inom elevhälsoteamets konferenser möts de som beslutar om åtgärder eller insatser kring enskilda elever som direkt berörs av besluten (Backlund, 2007, s. 289). Insatserna och åtgärderna ska vara hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande (Skolinspektionen, 2015, s. 10f). De beslut som tas om de insatser som ska underlätta för elevers skolgång, argumenterar Backlund (2007, s. 289f) för att det kan förstås utifrån ett maktförhållande, i den bemärkelsen att personal inom elevhälsoteam kontrollerar resurser som berör eleverna, varför Backlund (ibid.) menar att det är angeläget att elevhälsopersonal och skola uppmärksammar de rutiner och beslut som dominerar i skolans värld. Backlund (2007, s.289) redogör för att det rådde ett ojämnt maktförhållande mellan skolpersonal och eleverna samt elevernas föräldrar då elevhälsoteamets perspektiv dominerade för hur problemen med enskilda elever skulle hanteras. Elever och föräldrars möjligheter att framföra sina egna förslag tog inte mycket plats, vilket kan bero på att elevhälsoteamet besitter en större kunskap kring skolans åtgärder (ibid.). Backlund (ibid.) menar att relationen mellan elevhälsoteamet, eleverna och elevernas föräldrar därför riskeras att påverkas negativt.

2.3 Mötet med elever

Skolinspektionen (2015, s. 37) har genomfört en rapport där de granskar elevhälsans arbete på 25 kommunala och fristående grundskolor, mellan årskurs sex till nio mellan år 2014-2015. Det framkommer att de flesta elever har angett att stress är den vanligaste orsaken till att de känt att de mått dåligt. Stressen kan bero på svårigheter såsom att inte uppnå kraven i skolan samt oro inför framtiden (Skolinspektionen, 2015, s. 14). Mobbning, kränkning och depression var också vanligt förekommande (Skolinspektionen, 2014, s. 15). Elever har också angett att de mått dåligt på grund av självskadebeteende, ätstörning, oklar könsidentitet eller av neuropsykiatrisk diagnos (ibid.). Även elevens hemförhållanden kan leda till att en elev blir aktuell hos elevhälsan (Vårdguiden 1177). Hur ett ärende av en

elev aktualiseras hos skolkuratoren sker genom att eleven, elevens vårdnadshavare, lärare eller övrig skolpersonal kontaktar skolkuratoren (D-Wester, 2005, s. 29.) För att skolkuratoren ska kunna förtydliga sitt uppdrag och inte stöta på motstånd i sitt arbete, är det därför nödvändigt att klargöra vad problemet är, vem det är som söker hjälp och om föräldrarna eller vårdnadshavarna är informerade om problemet (D-Wester, 2005, s. 12).

D-Wester (2005, s. 29) menar att det mest vanligt förekommande är att elever i högstadiet får kontakt med skolkuratoren på grund av skolrelaterade problem. Fox och Butler (2007) genomförde en studie i England om gymnasieelevers syn på skolkuratorns arbete. Studien visar att elever var mer öppna till kuratorn om problem i skolan, men också om mobbning och problem i hemmet (Fox & Butler, 2007, s. 103). Elever var dock mindre villiga att prata med skolkuratoren när det handlade om riskbeteenden som inkluderade till exempel, droganvändning (ibid.). Fox och Butler (2007, s. 102) lyfter också upp att majoriteten av deltagarna i studien ansåg att det var positivt att ha en kurator i skolan. Trots att majoriteten var positiva gentemot att ha en tillgänglig skolkurator svarade endast 36% procent att de kunde tänka sig ta kontakt med en kurator (ibid.). För att det ska vara en god lärandemiljö i skolan menar D-Wester (2005, s. 80f) att det är viktigt att lägga fokus på relationer som präglas av stöd och ömsesidig respekt mellan vuxna skolpersonal och elever.

Fox och Butler (2007, s. 98) skriver att det finns olika skäl som hindrar elever att kontakta skolkuratoren. De olika skälen handlar bland annat om att inte vilja prata med någon annan utanför familjen, det vill säga, en främmande person. Studien visar att elever upplever att vuxna inte alltid lyssnar på dem samt att de känner en rädsla för att sekretessen bryts mellan elev och skolkurator. Resultat visar även att det finns en rädsla för att bli stigmatiserad av andra i att vara associerad med att ha kuratorskontakt (ibid.).

D-Wester (2005, s. 60) menar att en svårighet som skolkuratoren stöter på kan handla om de elever som blivit rekommenderade eller uppmanade att ta kontakt med skolkuratoren. När elever blir uppmanade att ta kontakt behöver skolkuratoren lägga mer tid på att skapa ett förtroende och en relation med eleven. Det handlar

ofta om elever som har svårt att lita på vuxna i skolan, varför skolkuratoren behöver arbeta mer med att skapa en relation till skillnad från de elever som självmant tar kontakt (ibid.).

Fox och Butler (2007, s. 98) argumenterar för att det finns avgörande nyckelelement som kan påverka ungdomar att få större användning av att ha kuratorskontakt. Nyckelelementen beror på att det råder sekretess i ett möte mellan kurator och ungdom. Ett exempel på när sekretess måste brytas i Sverige är vid en orosanmälan vid misstanke eller kännedom om att ett barn far illa enligt 14 kap. 1§ SoL (socialtjänstlagen SFS 2001:453). Ett annat nyckelelement handlar om att kuratorn befinner sig på en tillgänglig plats som gör det lätt för ungdomarna att ta kontakt. En tredje nyckelelement handlar om att kuratorskontakten är flexibel och informell där ungdomarna både kan boka tid men också komma in och prata när dem vill (Fox & Butler, 2007, s. 98).

3 Metod

3.1 Förförståelse

Min verksamhetsförlagda utbildning på socionomprogrammet utfördes inom elevhälsan hos en skolkurator där jag fick agera kuratorskandidat och möjligheten att arbeta med högstadiel elever. Därför finns en förförståelse för skolkuratorers samarbete med andra professioner på skolan och hur yrkesgruppen arbetar med elever. Jag har försökt inta ett objektiva förhållningssätt i mötet med skolkuratorerna och varit medveten om att annat än det jag redan vet kommer att dyka upp. Skolorna som skolkuratorerna arbetar på där intervjuerna tagit plats har jag inga erfarenheter av som arbetsplatser. De skolkuratorer som deltagit för att göra studien möjlig har jag därför inte känt till sen tidigare.

3.2 Kvalitativ metod

Syftet med studien är undersöka skolkuratorernas handlingsutrymme och de utmaningar det medför. Jag har valt en kvalitativ metod för att fånga upp skolkuratorers syn och upplevelser kring deras arbete. Metoden möjliggör att fånga upp nyanser, normer och värderingar och sätta in de i ett sammanhang på ett helt annat sätt än vad kvantitativa metoder gör (Ahrne & Svensson, 2015, s. 12). En kvantitativ metod fångar inte upplevelser och värderingar, då metoden är ute efter att mäta med siffror istället (ibid.), varför en kvalitativ metod har funnits lämplig för undersökningen.

Till studien användes semistrukturerade intervjuer (Bryman, 2011. S. 415). Det har inneburit att jag använt mig av en intervjuguide med specifika teman som jag valt att inkludera, samtidigt som intervjuguidepersonerna, det vill säga, skolkuratorerna har haft ett stort utrymme att själva utforma sina svar på sitt eget sätt och gett de möjligheten att lyfta upp det som varit av betydelse för dem. Det har även inneburit att frågorna i intervjuguiden inte behövts ställas i den ordning som de står. Genom en semistrukturerad intervju har jag även fått möjlighet att ställa frågor som inte ingår i formuläret och inkluderat de uttalanden som skolkuratorerna sagt som passade in i studiens syfte (ibid.).

För att inte bli distraherad under intervjun är det rekommenderat och lämpligt att spela in under intervjuernas gång (Bryman, 2011, s. 428). Jag har därför med skolkuratorernas samtycke valt att spela in intervjuerna. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015, s. 43) menar att det finns en risk i att utse en särskild tid för hur lång tid intervjuer kan ta då det kan ta längre tid än planerat. Jag har ändå genom introduktionsbrevet kring studien informerat skolkuratorerna om hur lång tid det kan ta eftersom att jag ansåg att det bidrog till en större chans att de lättare kan boka in en tid med mig.

3.3 Urval

Jag har genomfört fyra intervjuer med skolkuratorer som arbetar med högstadieelever. Tre av intervjuerna genomfördes med skolkuratorerna på deras

arbetskontor och en av de var en telefonintervju. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015, s. 42) skriver att cirka sex till åtta personer skulle kunna inhämta tillräckligt mycket information som behövs för att uppnå empirisk *mättnad*. Det innebär att när forskaren upplever att det finns återkommande mönster med gemensamma drag i intervjuerna, tyder detta på en mättnad (ibid.). Som enskild författare ansåg jag att information från intervjuer med fyra stycken skolkuratorer var tillräckligt då jag inom ramen för denna uppsats kunde besvara mina frågeställningar på ett utförligt sätt. Det var även en utmaning att hitta tillgängliga kuratorer inom ramen för tiden av uppsatsen, då de flesta av mina mail och samtal aldrig besvarades. Jag har inte haft ett speciellt urvalskriterium på hur lång tid skolkuratorerna måste ha jobbat utan strävat efter tillgängliga kuratorer. Skolkuratorerna har alltså arbetat olika lång tid med elever i högstadiet, mellan åtta månader till tre och ett halvt år. De har först blivit kontaktade personligen via mejl och fått ett introduktionsbrev skickat till sig om studiens syfte. Därefter ringde jag upp dem en eller två dagar senare.

Då jag varit i kontakt med skolkuratorer som arbetar med högstadieelever resulterar det i att mitt urval blir *målstyrt* (Bryman, 2011, s. 434). Ett målstyrt urval innebär att intervjupersonerna som väljs ut anses vara relevanta för forskningens frågeställningar, det vill säga, det som forskaren faktiskt är ute efter (Ibid.). Då studiens syfte handlar om skolkuratorers handlingsutrymme är därför ett målstyrt urval det mest passande urvalet till studien.

3.4 Metodens tjänster och begränsningar

Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015, s. 53) skriver att intervjuer gör det möjligt att fånga in intervjupersonens språkbruk, normer, emotioner samt det som tas för givet, vilket var en av anledningarna till varför jag valde att genomföra intervjuer. En nackdel med kvalitativ undersökning att det är svårt att generalisera sina resultat då det är få deltagare i en viss miljö (Bryman, 2011, s. 369). Jag var medveten om det innan jag påbörjade intervjuerna och min intention var inte heller att generalisera resultatet utan snarare var jag ute efter skolkuratorers upplevelse och erfarenheter. Jag genomförde även en telefonintervju med en av

skolkuratorerna. En nackdel med telefonintervjuer är att intervjuaren inte möter intervjupersonen personligt. Dynamiken som uppstår vid en telefonintervju uteblir och det är svårare att läsa av intervjupersonen och bedöma när och vilken fråga man ska följa upp med (Bryman, 2011, s. 209f). Eftersom dynamiken uteblev fångade jag inte upp lika mycket kring skolkuratorns handlingsutrymme som jag gjorde med de andra kuratorerna, men empirin medförde fortfarande att jag kunde svara på frågeställningarna med utförliga och fylliga svar. Vid en personlig intervju är det lättare att vara medveten om när intervjupersonerna är osäkra över vissa frågor (Bryman, 2011, s. 210). Skolkuratoren ställde dock frågor när denne inte förstod och jag återkom med förtydligande svar, vilket jag upplevde inte skapade hinder under telefonintervjun.

3.5 Metodens tillförlitlighet

Inom kvantitativ forskning är reliabilitet och validitet två begrepp som är relevanta att diskutera kring metodens tillförlitlighet (Bryman, 2011, s. 351). Frågan är dock om kriterierna går att tillämpa inom den kvalitativa forskningen (ibid.). Därför har jag valt att diskutera kring begrepp som *tillförlitlighet* och *äkthet* inom min kvalitativa undersökning (Bryman, 2011, s. 354ff).

Tillförlitlighet består av olika delkriterium (Bryman, 2011, s. 354). Ett av dessa delkriterier är *trovärdighet*. Trovärdighet lägger tonvikt på att det finns flera olika beskrivningar av den sociala verkligheten. Den lägger också tonvikt på om undersökningen har genomförts i överensstämmelse med de regler som finns kring forskning (Bryman, 2011, s. 354f). För att skapa en så hög trovärdighet som möjligt ska jag därför rapportera mitt resultat av studien till skolkuratorerna som deltagit i intervjuerna för att få en slags bekräftelse på den sociala verkligheten som de beskriver. Jag har även förhållit mig till att enbart intervjua skolkuratorer inom elevhälsans aktörer då det är deras syn kring deras handlingsutrymme jag är intresserad av. Ett andra delkriterium är *överförbarhet* som handlar om att kvalitativa studier fokuserar intensivt på en liten grupp och det som utmärker resultat från gruppen, varför kvalitativa forskare uppmanas att producera ett resultat med fylliga beskrivningar av det unika med gruppen (Bryman, 2011, s.

55). Efter att fyra intervjuer genomfördes framkom ett resultat med beskrivningar som anses vara utförliga och fylliga kring skolkuratorernas syn på sitt handlingsutrymme. Ett tredje delkriterium är pålitlighet och handlar om att forskare ska ta till sig ett granskande synsätt där det redogörs för alla faser i ens forskningsprocess såsom problemformulering, urval, analys och resterande faser som ska rymmas in och redogöras för i processen. Jag har under min uppsats säkerställt att jag haft med de faser som varit viktiga att lyfta upp genom att ha gått tillbaka i uppsatsen och granskat samt fått det granskat av både handledare och andra utomstående i min närhet. Ett fjärde delkriterium inom tillförlitlighet är att forskaren ska sträva efter objektivitet och agera i god tro utan att ha påverkats av egna värderingar eller andra intressen (ibid). Jag har tidigare i avsnittet om metod nämnt att jag har en viss förförståelse med mig då jag tidigare genomfört min verksamhetsförlagda utbildning inom elevhälsan. Därför har jag under intervjuernas och studiens gång försökt strävat efter att inte låta mig vara inlåst i min förförståelse utan istället vara öppen kring skolkuratorernas arbete och upplevelser.

Äkthet eller autenticitet handlar om att rapportera en rättvis bild av grupperns olika upplevelser och åsikter som studerats (Bryman, 2011, s. 356f). Genom att rapportera mina resultat efter studiens avslut till skolkuratorerna kan de resonera kring om det de uttryckt under intervjuerna stämmer överens med vad resultatet visar. Skolkuratorerna kan även få en insyn i hur de andra intervjupersonerna har svarat. Ett annat delkriterium inom äkthet är kravet på att undersökningen ska hjälpa de deltagare i ens forskning att få en bättre förståelse av sin situation (Bryman, 2011, s. 357). När skolkuratorerna får uppsatsen till hands är det möjligt att uppsatsen kan fungera som en påminnelse av skolkuratorernas uttalanden, varför undersökningen på så sätt kan hjälpa skolkuratorerna att få insyn i sin sociala situation. Ett tredje delkriterium handlar om deltagarna kan få en bättre bild av hur de andra deltagarna upplever sin miljö, vilket det med stor sannolikhet kommer att göra då skolkuratorerna kommer att få resultatet skickat till sig och därmed får de en insyn i dem andras yrkesutövarnas upplevelser. Ett fjärde och femte delkriterium handlar om undersökningen lett till att deltagarna kan förändra sin situation samt ha fått bättre möjligheter och verktyg att åtgärda det som krävs (ibid.) Det är osäkert om undersökningen kan förändra skolkuratorers situation

eller ge dem verktyg som krävs för att ändra sin situation, men undersökningen kan fungera som en påminnelse av det som framkommit och därmed också motivera någon skolkurator att ändra på något som dem upplever att det behövs att göra något åt.

3.6 Empirisk bearbetning och analys

Jag har med skolkuratorernas samtycke fått spela in intervjuerna med hjälp av en röstinspelare på telefonen. På så sätt har det även underlättat för mig att gå tillbaka till mitt material och kartlägga det som sagts under mötens gång som varit av betydelse för studien.

Efter varje avslutad intervju med skolkuratorerna transkriberade jag intervjuerna. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015, s. 51) menar att transkribering är tidskrävande vilket kan vara till nackdel för intervjuaren, men att det möjliggör och underlättar för författaren av studien att förstå sammanhanget i sitt material. Transkribering av intervjuer gör det även möjligt att bekanta sig med sitt material och fördjupa sig i den för att lättare tolka vad som sägs (ibid.). Svensson och Ahrne (2015, s. 25) menar att transparens påverkar studiens trovärdighet då forskningen blir möjlig att diskutera och kritisera. Genom att jag transkriberat mitt material finns även empirin tillgänglig. Efter transkriberingen läste jag igenom materialet för att undersöka om det finns annat intressant att fånga upp som jag kan ha missat under intervjuernas gång eller under tiden jag var upptagen med att transkriberingen. På så sätt menar Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015, s. 51) att tolkningsarbetet av materialet redan påbörjats. På grund av etiska skäl har jag under transkriberingens gång avidentifierat skolkuratorernas namn samt skolan de arbetar på då det kunde nämnas emellanåt under intervjuerna (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015, s. 52). En risk med transkribering är att det är lätt att slarva och höra fel (Bryman, 2011, s. 430). Jag strävade efter att undvika det misstaget genom att gå tillbaka i röstinspelningen och upprepa vad skolkuratorerna sade för att vara säker på att jag hörde rätt. Det rekommenderas inte att påbörja analysen när samtliga intervjuer är genomförda och transkriberade då det resulterar i ett större arbete framför sig (Bryman 2011, s. 29). Efter varje

transkriberad intervju började jag att läsa igenom och kommentera materialet, vilket inledde ett tolkningsarbete som senare liknades vid en analys.

Efter transkriberingen av alla intervjuer satte jag igång med kodningen. Ovan nämnde jag att jag inledde tolkningsarbetet genom att läsa igenom efter att transkriberingen gjordes och skrev kommentarer. Materialet lästes i sin helhet och jag fick möjlighet att lära känna mitt material ytterligare. På så sätt *sorterar* jag materialet (Rennstam & Wästerfors, 2015, s. 223). Att läsa texten rad för rad och kommentera under tiden är en inledande fas som kallas för *öppen kodning* (Rennstam & Wästerfors, 2015 s. 224). Kodningen blev i efterhand mer selektiv genom att jag började *reducera* materialet (Rennstam & Wästerfors, 2015, s. 228), då jag behövde granska skolkuratorernas uttalanden och sedan presentera en rättvis bild som svarar på frågeställningarna. Det handlar om att presentera vad intervjupersonerna svarat samtidigt som jag också bidrar med egna argument, vilket leder till en rättvis bild av studien (ibid). Till analysen har jag använt mig av Goffmans dramaturgiska perspektiv, det teoretiska begreppet handlingsutrymmet samt maktperspektivet.

3.7 Etiska överväganden

Etik ger oss den vägledning som behövs när vi ska fundera över frågor som rör vårt handlande och när vi ställer oss frågan om hur vi ska gå tillväga för att skilja mellan rätt och fel (Kalman & Lövgren, 2012, s. 9). Det får oss att fundera över vårt förhållningssätt gentemot andra människor, hur vi reagerar på deras handlingar och hur vi samarbetar med dem. Inom forskning är etik en medveten reflektion där deltagarnas integritet, självbestämmande och människovärde står i fokus och där det är viktigt att forskaren själv strävar efter opartiskhet och ärlighet (ibid.). I min studie har jag utgått från Vetenskapsrådets (1990) fyra forskningsetiska krav som är sammanvävda med varandra. Dessa är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, 1990).

Informationskravet handlar om att informera forskningsdeltagarna om forskningens syfte, hur studien kommer att genomföras och om hur materialet som hämtas in kommer att förvaras så att obehöriga inte kan ta del av dem (Vetenskapsrådet, 1990, s. 7). Det är även viktigt att informera intervjupersonerna om att deltagandet är frivilligt och att det kan avbrytas när som helst (ibid.). Jag formulerade ett introduktionsbrev och skickade brevet till skolkuratorernas mejl personligen där det även framkommer att intervjuer sker enskilt med varje skolkurator. Det informerades även om att deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som helst under studiens gång. Det andra kravet, samtyckeskravet handlar om att inhämta samtycke från intervjupersonerna (Vetenskapsrådet, 1990 s. 9). Jag formulerade en samtyckesblankett och hämtade på så sätt in skriftligt samtycke av skolkuratorerna. Då en av intervjuerna genomfördes på telefonen inhämtades samtycket muntligt istället. Studiens syfte förändrades och har blivit empiristyrd, varför jag inhämtade jag ett nytt samtycke från skolkuratorerna och förklarade studiens aktuella syfte som skiljer sig från introduktionsbrevets innehåll. Jag ringde först upp skolkuratorerna där två av dem svarade och gav sitt godkännande. Resterande skolkuratorer svarade inte på telefon och för att lyckas få ett godkännande, skickade jag ett mail till dem där jag informerade om studiens aktuella syfte. De svarade sedan på mejlet och gav sitt godkännande.

Det tredje kravet är konfidentialitetskravet som handlar om att värna om sin data och bevara den på så sätt att obehöriga inte kan ta del av dem (Vetenskapsrådet, 1990, s. 12). Det handlar också om att andra utomstående inte ska kunna identifiera vilka forskningsdeltagare som ligger bakom studiens genomförande (ibid.). Efter intervjuerna med skolkuratorerna transkriberade jag materialet. I min studie har jag även benämnt skolkuratorerna som "skolkurator 1", "skolkurator 2" och så vidare för att avidentifiera dem. Slutligen, nyttjandekravet, som också är sammanvävd med konfidentialitetskravet handlar om att de uppgifterna som hämtats in enbart är avsedd att ingå i studiens syfte (Vetenskapsrådet, 1990, s. 14). Den empiri som jag samlat in av skolkuratorerna har enbart använts i denna C-uppsats och inte till andra utomstående studier eller uppgifter, vilket även lyftes upp på introduktionsbrevet som skolkuratorerna fick.

3.8 Studiens avgränsningar

Det finns många intressanta aspekter att undersöka i det skolkuratoriva arbetet. Under denna rubrik kommer jag att lyfta upp de aspekter som jag tänkt att belysa och dem som inte kommer att belysas i studien. Eftersom skolkuratoren möter elever med olika problematik eller som av andra orsaker kommer i kontakt med skolkuratoren, skulle det kunna vara en viktig aspekt att lyfta upp i undersökningen. Studien avser dock inte att belysa eller fokusera på elevers behov kring att ha en kuratorskontakt. För att avgränsa studien har jag inte valt att lyfta upp socialtjänstens roll som skolkuratorer i hög grad samverkar med, trots att det finns med i intervjufrågorna då det inte förekom svar som utmärkte eller problematiserade skolkuratorns arbete med socialtjänsten. Snarare läggs fokus på skolkuratorns handlingsutrymme och de utmaningar det medför. Studiens syfte handlar därmed om att beskriva skolkuratorns handlingsutrymme och utmaningar på en generell nivå och på det sättet bidra till att öka kunskapen om hur vardagen för skolkuratoren kan betona sig på ett generellt plan.

Jag har även utgått från att förhålla mig till elever i högstadiet, men under intervjuerna framkom emellanåt att skolkuratorerna kunde prata om elever i olika årskurser. Skolkuratorerna uppgav dock att de har mest kontakt med äldre elever, det vill säga högstadieelever, varför studien fortfarande förhåller sig till elever i högstadiet. Backlund (2007, s. 30) skriver också att skolkuratorsyrket tycks främst ske genom samtal med elever i högstadiet. D-Wester (2005, s. 60) förklarar att äldre barn söker sig till skolkuratoren mer på eget initiativ för råd och stöd, vilket bekräftar att skolkuratorerna förhållit sig främst till dem äldre eleverna.

Studien är kvalitativ och urvalet eller resultaten är inte tänkt att vara representativt för hur skolkuratorsverksamheten bedrivs. Däremot kan det ge en inblick in i professionens handlingsutrymme och ge en bild av vilka utmaningar skolkuratorer kan möta i sin vardag. Jag valde även att ha semistrukturerade intervjuer där en kan ställa frågor som inte finns med i intervjuformuläret. Den kvalitativa ansatsen innebär att studien är empiristyrd, då skolkuratorers intressen varit centrala i studien. Eftersom studien är empiristyrd, medför det att den förhåller sig

empirinära och intimt förknippad med det insamlade materialet (Rennstam & Wästerfors, 2015, s. 235). Då studien är empiristyrd har det även resulterat i att analysen blivit av en mer deskriptiv art. Analysen beskriver olika teman i skolkuratorns handlingsutrymme och avser inte att ge svar på eventuella dilemman. Då skolkuratorerna framfört vad som varit viktigt för dem och vilka utmaningar de möter i sin roll som ensam yrkesutövare i en verksamhet som främst dominerar av lärare, har det därför varit av stor vikt att de resultat som inkommit under studien fått ta plats och ge insyn för andra läsare och yrkesutövare om hur det skolkuratoriva arbetet kan se ut.

4. Teori

Till teoriavsnittet har jag valt att använda Erving Goffmans dramaturgiska perspektiv. Varför detta perspektiv blev vald beror på att den lyfter fram begrepp som belyser och problematiserar interaktionen mellan individer, liksom mellan skolkurator, skolpersonal och elever som ryms in i skolkuratorns uppdrag och handlingsutrymme. Till exempel lyfter Goffman upp begreppet *team* och problematiserar det, vilket i den insamlade empirin är ett framträdande aspekt som har betydelse för skolkuratorns handlingsutrymme. Jag har även använt det teoretiska begreppet handlingsutrymme och valt att lyfta upp olika typer av handlingar, där jag i analysen gör en tolkning utifrån dessa och ger en fördjupning av hur det teoretiska begreppet ter sig. Slutligen applicerar jag ett maktperspektiv på det resultat som inkommit från skolkuratorernas uttalanden.

4.1 Det dramaturgiska perspektivet

Några av de begrepp som Goffman (2014, s. 23) använder för att förklara det dramaturgiska perspektivet är *interaktion* som handlar om människors ömsesidiga inflytande på varandra och som kan liknas vid ett möte. Ett annat begrepp är *framträdande* som betyder en samlad aktivitet vid ett specifikt tillfälle i syfte att aktören försöker påverka andra deltagare. De andra deltagarna kallas för *publik* eller *observatörer*. Framträdandet spelas i sin tur upp av en *roll* eller *rutin* (ibid.).

Ett annat begrepp som Goffman (2014, s. 75) lyfter upp är *team* vilket innebär en samling individer som samarbetar med gemensamma intressen för att uppnå ett syfte. Individer inom samma team ingår i ett betydelsefullt och ömsesidigt förhållande med varandra (Goffman, 2014, s. 77). Relationen i teamet består av två viktiga beståndsdelar. Den ena beståndsdelan handlar om att varje teammedlem under sitt framträdande kan agera på ett sätt som inte uppfyller teamets krav och kan därmed sabotera för teamet. Eftersom att det finns ett ömsesidigt beroende av varandra är det viktigt att medlemmarna agerar på ett sätt som gör att de känner förtroende för varandra. Det ömsesidiga beroendet mellan medlemmarna i teamet med olika formell status eller rang kan bemästra den klyftan som uppstår mellan aktörerna och istället visa upp sig i en slags sammanhållande kraft. Den andra beståndsdelan i relationen mellan medlemmarna i gruppen handlar om att det teamet visar upp och upprätthåller ett visst intryck inför en viss publik inte nödvändigtvis innebär att teamet visar upp just det intrycket inför en annan publik (ibid.).

En region kan beskrivas som vilket ställe som helst som är avgränsat (Goffman, 2014, s. 97). Vårt samhälle består till största del av ett "inomhussamhälle" där våra framträdanden ofta ges i förhållande till platsen och tiden. Goffman (2014, s. 97f) menar att när vi ska hänvisa till ett speciellt framträdande som exempel, kan vi beskriva det som en *främre region* i syfte att hänvisa till den plats där framträdandet äger rum. Ett uppträdande av en individ i en främre region kan ses som ett försök att ge någon annan föreställningen av att individens framträdande eller aktivitet upprätthåller och uttrycker vissa normer. Normerna kan delas in i två grupper. Den ena gruppen handlar om på vilket sätt den agerande individen bemöter sin publik under tiden denne talar till dem. Den andra gruppen berör den agerandes uppförande under tiden denne befinner sig nära sin publik men inte nödvändigtvis talar med sin publik (ibid.). Förutom den främre regionen finns också framträdanden som ges i det som betecknas den *bakre regionen* eller *bakom kulisserna* där det som inte syns på den främre regionen kommer fram (Goffman, 2014, s. 101). Denna region kan ses som ett ställe där framträdandet mest väsentliga hemligheter syns och tar plats eftersom att den agerande individen tar av sig sin roll (Goffman, 2014, s. 103). Den bakre regionen kan också ses som ett

ställe där individen får tillfälle att få vara för sig själv för att få kontroll över sin situation och orka med sitt arbete (ibid.).

4.2 Handlingsutrymme

Svensson et al (2007, s. 20) hänvisar till Max Weber som definierar en handling som en: ”utmärkande för social handling handling är att den med avseende på mening som den eller de handlande inlägger i sitt beteende relaterar till andras beteende och orienterar sig efter detta”. Svensson et al (2007, s. 20) skriver om fyra olika handlingstyper: målrational handling, värderationell handling, affektiv- och traditionell handling. Den målrational handlingen beskrivs som en medveten handling som utförs när en strävar efter att uppnå ett visst resultat (Svensson et al, 2007 s. 20f). Den värderationella handlingen grundar sig i ens agerande, det vill säga, det är själva handlingen som är målet (Svensson et al, 2007, s. 21). Den affektiva handlingen utgår från en känsla eller ideologi och slutligen, den traditionella handlingen, utövas på vanemässigt och oflekterat utifrån att den följer regler. Det leder till att den traditionella handlingen blir en omedveten handling (ibid.). Handlingsutrymme handlar om en möjlighet att välja hur en agerar inom organisationens olika ramar (Svensson et al, 2007, s. 24). Men det innebär i sin tur också att ha en professionell kunskap och en kompetens att bedöma rimligheten i valet som görs. Handlingsutrymmet uppstår alltså i samspelet mellan sin profession och organisationens ramar. Svensson et al (2007, s. 24) beskriver handlingsutrymme som: ”det är alltså inte reglerna eller avsaknaden av regler som är handlingsutrymmet, det är möjligheten att agera mellan regler”. Social arbetarens värderingar, intressen och person har en betydelse i hur handlingsutrymmet formas i samspel mellan organisation och profession (ibid.).

4.3 Makt

Heidegren och Wästerfors (2008, s. 169) beskriver begreppet makt som: ”makt betyder varje chans, oavsett varpå denna grundar sig, att inom en social relation,

genomdriva sin egen vilja även i de fall som motstånd bjuds.”. Makt grundar sig på tradition och sedvänja, karismatiska egenskaper och legalitet, det vill säga lagar och regelverk (Heidegren & Wästerfors, 2008, s. 169). Michael Foucault (1975, s. 20) framför att kunskap inte kan utvecklas utan makt och menar att det inte finns någon kunskap oberoende av maktförhållanden, liksom att det inte finns makt utan kunskap. I grunden består en maktrelation av beroende, utan makt finns inte en beroendeförhållande (Backlund 2007, s. 67). Parterna i ett beroendeförhållande kan påverka varandra på olika sätt, genom att använda sig av belöning eller straff (ibid.). I skolans elevhälsoteam beskriver Backlund (2007, s. 68) att makten kan komma till genom att de bär på legitimiteten att hantera insatser, åtgärder och resurser som ska vara till elevernas fördel.

5. Resultat och analys

I den här delen av avsnittet kommer jag att svara på frågeställningarna utifrån skolkuratorernas information som jag fått ta del och knyta an till tidigare forskning, samt de utvalda teorierna. Jag kommer att sammanställa resultatet tillsammans med analysen, vilket medför en integrerad analys. Kort introduktion av skolkuratorerna presenteras nedan:

Skolkurator 1: Har tidigare arbetat som skolkurator på gymnasiet i några år och började arbeta på en F-9 skola höstterminen 2018.

Skolkurator 2: Började arbeta som skolkurator hösten 2018 och när intervjun tog plats hade skolkuratoren arbetat en månad på den nya F-9 skolan.

Skolkurator 3: Började arbeta som skolkurator hösten 2018 på F-9 skolan.

Skolkurator 4: Började arbeta som skolkurator hösten 2015 på grundskolan.

5.1 Hur framställs skolkuratorns handlingsutrymme?

Under intervjuerna med skolkuratorerna framkom en del om samarbetet med lärare och hur skolkuratorerna förhåller sig i arbetet med dem, varför jag lyfter upp citat som berör samarbetet. Arbetet med lärare inryms i skolkuratorns handlingsutrymme, varför det belyses här.

5.2 Ett brett eller begränsat handlingsutrymme?

Skolkurator 1 beskriver sitt uppdrag och säger:

Mycket handlar om att synliggöra sitt uppdrag i relation till sina kollegor, asså vara med på arbetsmöten, att samverka mycket kring eleverna så här tänker jag utifrån mitt perspektiv som socionom så tänker jag att vi kan stötta eleverna på de här sätten och så.. för många vill liksom.. oh men jag har hört att den här eleven mår dåligt, jag vill att den ska prata med dig. Så tänker man just att man ska prata med någon är liksom det som är nyckeln, det som ska göra att en elev börjar må bättre.

I skolkuratorns uttalande framkommer att det finns en bild av att så länge en elev pratar med skolkuratoren löser sig problemet. Det är osäkert vilka skolkuratoren syftar på när hen nämner att "många" vill att eleven ska prata med skolkuratoren. Hen nämner dock att hen synliggör sitt uppdrag i relation till kollegor och är med på arbetsmöten, varför det skulle kunna förstås som att skolkuratoren här syftar på skolpersonal såsom lärare och resterande aktörer inom elevhälsoteamet.

Skolkuratorns uttalande bekräftar beskrivningen av att handlingsutrymmet begränsas informellt i samarbetet med lärare då det finns olika uppfattningar gällande elevers behov och om hur skolkuratorns arbete ska bedrivas (Isaksson, 2014, s. 58). Utifrån perspektivet makt finns ingen kunskap oberoende av maktförhållanden (Foucault, 1975, s. 20). Grunden i en maktrelation består av ett beroendeförhållande, det vill säga det finns ingen makt utan beroende (Backlund, 2007, s. 67). Det skulle kunna förstås som att skolkuratoren bär på en viss makt på grund av sin kunskap och att det i sin tur leder till att lärare vänder sig till skolkuratoren, för att det finns en föreställning om att det är skolkuratoren som kan "lösa problemet". Genom att de skickar elever till kuratorn för att kuratorn ska "lösa" problemet, förutsätts att skolkuratoren bär på en viss kunskap och därmed

tillhörande makt, varför det skulle kunna förstås som att det uppstår ett beroendeförhållande mellan skolkurator, resterande i elevhälsoteam och lärare. Beroendeförhållandet visar på att skolkuratorns förväntas leva upp till den föreställningen som kollegorna som lärare och resten i elevhälsoteamet har, vilket begränsar skolkuratorns handlingsutrymme informellt.

Skolkurator 2 beskriver:

(..) det jag har uppmärksammat så här långt är att det finns en väldigt låg grad av samverkan mellan... alla på skolan egentligen.. för att den här skolan har varit i en väldigt speciell situation och.. det har varit stor omsättning på personal och alla i ledningen är nya, stora delar av elevhälsan är nya (---) så det är vad jag uppmärksammat att.. en tydlighet och tillgänglighet från ledning och elevhälsa saknas och samverkan saknas och lärare är väldigt ensamma i att hantera jobbiga situationer.. så nu är det mycket.. jag försöker reklamera mig väldigt mycket gentemot lärarna, vad jag finns till för och vad jag kan erbjuda de för stöd.. och vad de har för skyldigheter att anmäla. För många tror att orosanmälan ligger på kuratorn men jag träffar ju inte barnen i deras vardag, jag ser ju inte vad som händer, eller.. jag har ju inte första kontakt eller första insyn (---)

Skolkurator 2 beskriver att det råder en brist på samarbete i skolan och att hen försöker att vara tillgänglig och stötta lärare i arbetet. Skolkurator 2 berättar även att tydlighet och tillgänglighet från både elevhälsa och ledning saknas och att det råder oklarheter kring vem som ska föra en orosanmälan. Skolkuratorns uttalande speglar vad Isaksson (2016, s. 48) skriver kring att skolkuratorer är i behov av tydliga arbetsbeskrivningar från ledningen. Skolkuratorns upplevelse kring att lärare tror att en orosanmälan ligger på hennes ansvar, bekräftar också Isakssons (2014, s. 58) resultat som beskriver att skolkuratorers handlingsutrymme begränsas i samarbete med lärare då det råder olika uppfattningar kring hur och vilka insatser som ska införas för elevens bästa. I det här fallet råder olika uppfattningar kring huruvida en orosanmälan ligger på skolkuratorn ansvar. Utifrån det teoretiska begreppet handlingsutrymme skulle det kunna förstås som att skolkuratorn har en målrationell handling som är en medveten handling som strävar efter att uppnå ett visst resultat (Svensson et al, 2007, s. 20f). Genom att skolkuratorn försöker finnas till och stötta lärare, försöker skolkuratorn genom sitt handlingsutrymme fullgöra ett givet mål.

Skolkurator 3 beskriver att:

asså det kan ju vara att typ såhär om det är tufft i en klass, att det är liksom så, det är en elev som stör så skulle de kunna skicka ett sms till mig och be mig komma och så kan jag komma in i klassrummet och stötta upp lite som en extra vuxen (..)

Skolkuratorns upplevelse bekräftar D-Wester (2005, s. 23) beskrivning gällande att skolkuratoren fungerar som en stödfunktion i skolan då dennes kompetenser kan komplettera pedagogernas perspektiv. Skolkuratorns framställning ges stöd av Isakssons (2014, s. 59) beskrivning kring att skolkuratoren förväntas arbeta med avvikande fall som inte kan hanteras av eller med andra professioner i skolan, vilket begränsar skolkuratorns handlingsutrymme informellt. I det här fallet kliver skolkuratoren in för att stötta upp lärare och hantera utmaningar som uppstår i en klass. Utifrån det teoretiska begreppet handlingsutrymme, skulle det kunna argumenteras för att skolkuratorns agerande å ena sidan grundar sig på ett målrationellt agerande där skolkuratoren strävar efter att stötta upp situationen i klassrummet, men där professionens handlingsutrymme å andra sidan begränsas informellt då det förväntas av skolkuratoren att arbeta med avvikande fall.

Skolkurator 4 beskriver sitt arbete och upplever att det finns en tydlig organisatorisk struktur. På frågan kring om det blir många enskilda ärenden hos skolkuratoren, beskriver hen att:

Det kan ju vara så att det inte finns tid till att ha enskilda coachande samtal.. men jag upplever det nog inte jättemycket att det blir så (..) vi har många elever som har behov av att prata.. och det är viktigt att de får prata med någon.. och i vissa fall kanske det inte är nödvändigt att det är just kuratorn men att det är kanske.. det är där det finns tid kanske då om det är mycket i klassen liksom, att lärarna har.. det kan nog förekomma men jag har inte känt av det liksom så.. men jag tror det handlar om att man styr upp det lite mer organisatoriskt liksom.. vem som gör vad och vad som är på kuratorns bord och vad som egentligen är på lärarens bord och hur man ska dela upp det.

Vidare uttrycker skolkuratoren vara nöjd med denna uppdelning. Hen uppger att det kan uppstå akuta saker och att hen eller en kollega är de enda tillgängliga, vilket gör att skolkuratoren behöver vara flexibel men att det finns en bra övergång till när en elev ska börja prata med kuratorn. Skolkuratorns uttalande går emot vad Isaksson (2016, s. 55) skriver gällande att skolkuratorerna i hennes studie uttrycker missnöje över att de arbetar mer med akuta behov än förebyggande insatser och bekräftar att kommunikation och samarbete underlättar skolkuratorns

arbete. Det bekräftar istället att skolkuratorer generellt ser positivt på samarbetet med pedagogerna (Isaksson, 2014, s. 60). Utifrån det dramaturgiska perspektivet skulle det förstås som att skolkuratoren ingår i ett team där en samling individer arbetar tillsammans för att uppnå ett gemensamt mål och att det finns ett ömsesidigt beroende mellan varandra (Goffman, 2014, s. 75ff). Det går också att förstå utifrån perspektivet makt, då skolkuratoren och lärarna ingår i ett ömsesidigt beroendeförhållande med varandra (Backlund, 2007, s. 67).

Skolkurator 2 framför att denne vill utöka sitt samarbete med lärare och beskriver att hen vill styra det till att lärarna meddelar kuratorn om en elev behöver ha kontakt med genom att göra en bedömning om det föreligger ett behov hos eleven för kuratorskontakt. Föreligger ett behov, menar kuratorn att det därefter kan kräva ett godkännande från vårdnadshavarna. Hen förklarar att:

Ibland kan det ju vara så att vårdnadshavare är problemet och då är situationen helt annan och då brukar jag ju också i samråd med rektorn eller ledningen avgöra om eleven ska komma till mig för att.. då kan det vara så pass känsligt att hela skolan kan bli drabbad om bara jag själv tar beslutet att träffa eleven när det inte är okej.. men då ju ska hela skolan finnas till för att backa upp eleven och känna till hur situationen ser ut i stora drag.. med hänsyn till sekretess såklart..

Skolkuratorns beskrivning kan jämföras med Backlunds (2007, s. 289f) beskrivning i sin studie gällande att elevers och deras föräldrars förslag samt åsikter kring insatser och åtgärder inte blir uppmärksammade, vilket kan bero på att elevhälsoteamet har en professionell kunskap och kompetens och att denna väger högre. Vad skolkuratoren uttrycker handlar snarare om en önskan att inkludera vårdnadshavare och rektor eftersom det drabbar skolan om hen tar ett beslut på egen hand. Skolkuratorns uttalande speglar också Isakssons (2016, s. 48) resultat gällande att kuratorer har ett brett formellt handlingsutrymme som gör att de är beroende av stöd från ledningen. Att kuratorn måste ta kontakt med både rektorn och elevers vårdnadshavare leder också till att skolkuratorns 2 handlingsutrymme begränsas informellt (Isaksson, 2014, s. 61). Utifrån maktperspektivet skulle skolkuratorns beskrivning kunna förstås som att skolkuratoren och rektor eller ledning tillsammans med elevers föräldrar ingår i ett beroendeförhållande med varandra och att de kan påverka varandra på olika sätt, det vill säga genom belöning eller straff (Backlund, 2007, s. 67). I det som

framträder från skolkuratorns uttalande skulle en kunna argumentera för att när skolkuratoren inte informerar om vissa samtalskontakter, kan det ses som ett straff mot både skolkurator och ledning då konsekvensen blir att skolkuratorns handling inverkar negativt på skolan, vilket begränsar professionens handlingsutrymme informellt.

Under samtal med skolkurator 4 berättar skolkuratoren att hen diskuterar med sin ledning kring hur hen ska göra för att hinna med sitt uppdrag och lägga fokus på rätt saker. Skolkuratoren framför att:

(---) Egentligen så är ju uppdraget som skolkurator egentligen att vara främst hälsofrämjande och förebyggande.. och jobba kanske mer med grupper och skolutveckling och sånt här.. medans i realiteten blir det ju mycket samtal och individuella ärenden och kanske mer eller mindre akuta ärenden (---).

Skolkuratorns upplevelse gällande sitt handlingsutrymme bekräftar Isakssons (2016, s. 55) resultat gällande att skolkuratorerna arbetar mindre förebyggande och mer med akuta behov. Utifrån det teoretiska begreppet handlingsutrymme skulle det kunna förstås som att skolkuratoren, genom att hen tar emot mer individuella och akuta ärenden, utgår från en affektiv handling som innebär att en handling grundar sig i ens känsla (Svensson et al, 2007, s. 21). Skolkuratorns verkliga uppdrag, det vill säga att arbeta hälsofrämjande och förebyggande hamnar åt sidan, vilket skulle kunna tolkas som att skolkuratoren i sitt handlingsutrymme inte fullgör den målrationala handlingen som är medveten handling vars syfte är att uppnå ett visst resultat (ibid.).

Ett förtydligande kring hur skolkurator 4 upplever de individuella och mer akuta ärenden lyfts upp i nästa del av analysen som handlar om hur handlingsutrymmet påverkas i mötet mellan skolkurator och elev.

En sammanfattning kring första delen av analysen visar att skolkuratorerna har ett formellt brett handlingsutrymme att utgå från. När skolkuratorerna däremot samarbetar med lärare, begränsas professionens handlingsutrymme informellt då det råder olika uppfattningar kring hur skolkuratoren ska arbeta. Det framkommer att skolkuratorerna förväntas leva upp till lärarens förväntningar och arbeta med

”avvikande fall”, som till exempel när skolkurator 3 fordras stötta upp lärare i ett klassrum när en elev är tuff. Akuta ärenden och att själv inte fullständigt kunna styra över att ha samtal med en elev utan vårdnadshavarens och rektorns godkännande, begränsar även skolkuratorns handlingsutrymme. Analysen visar också att en av skolkuratorerna uttrycker nöje över ansvarsfördelningen mellan lärare och skolkuratoren, vilket skulle förstås som att denna skolkuratorns handlingsutrymme inte begränsas i relation till lärarna.

5.3 Mötet med elever

Under denna rubrik framkommer hur handlingsutrymmet påverkas i mötet mellan skolkurator och elev. Det framkommer att relationsskapande och förtroende har varit en central betydelse som ryms in i skolkuratorns uppdrag, men att det tolkas olika beroende på handlingsutrymmet. Jag väljer att integrera relationer och förtroende med varandra då de är beroende av varandra.

5.4 Relationer och förtroende

Skolkurator 4 beskriver sitt uppdrag i relation till elever och menar att:

(..) jag vill alltid vara tillgänglig så det är det som blir tokigt också när man blir väldigt uppbokad alltid.. att jag inte blir den här tillgängliga kuratorn med öppen dörr, att man bara kan komma förbi när man behöver utan då blir det ja men jag kan träffa dig om 2 veckor liksom.. så att det är lite svårt att sätta upp tydliga ramar.. jag har funderat på om jag ska ha, aah men jag har öppen mottagning eller liksom så här, jag har alltid fria tisdag eftermiddagar, då kan man komma och prata.. men det är rätt så svårt att sätta upp några såna regler har jag märkt (..)

Citatet framhäver att skolkuratoren inte alltid är tillgänglig vad gäller elevers behov på grund av att det hen blir ofta uppbokad och känner sig begränsad i att sätta upp tydliga ramar. Skolkuratorns beskrivning är förenlig med att skolkuratorer upplever ett vagt formulerat uppdrag som bland annat begränsar deras handlingsutrymme informellt (Isaksson, 2013, s. 61). Skolkuratorns uttalande hör också ihop med att belastning i arbetet leder till hinder i skolkuratorns handlingsutrymme (Isaksson, 2016, s. 16). Utifrån det teoretiska begreppet handlingsutrymme skulle det kunna argumenteras för att skolkuratoren agerar genom en affektiv handling som utgår från känsla (Svensson et al, 2007, s. 21),

vilket skulle kunna förstås som att skolkuratoren finner det svårt att sätta upp tydliga ramar i mötet med eleven. Agerandet som utgår från en känsla är tecken på att skolkuratoren finner en problematik i hur hen ska prioritera sina uppgifter, varför skolkuratorns handlingsutrymme begränsas informellt.

På frågan om skolkurator 2 träffar elever dagligen svarar hen att eleverna kommer in men att det inte är många som gör det och berättar att hen i vissa fall hänvisar till deras mentor. Skolkuratoren förklarar vidare att:

(..) Om man ska jobba förebyggande och främjande så ska jag snarare jobba på att stärka mentorns relation till eleven än att den kommer till mig (..) för mentorn har ju redan kontakt med familjerna och känner till situationerna i sin helhet och träffar eleverna varje dag... så att då ser jag till att hänvisa till mentorn som redan har en relation och kanske stöttar mentorn i den kontakten om det är så att det är någonting väldigt känsligt.. men i vissa fall så, så tar jag in de på ett stödsamtal.. jag får bedöma situationen lite och beroende på hur gamla de är.. går de i högstadiet då kan de få komma in och prata en liten stund (..)

Skolkuratorns beskrivning skulle tyda på att för att skolkuratoren ska lyckas arbeta förebyggande och främjande, ska hen istället stärka den relation som finns mellan elev och mentor. Skolkuratorns uttalande kan jämföras med att professionen kan ses som en stödfunktion i skolan, då skolkuratorns kompetens kompletterar skolans pedagogiska system (D-Wester, 2005, s. 23). Här fungerar skolkuratoren istället som en stödfunktion i relationen mellan elev och mentor, genom att skolkuratoren vill stärka deras relation. Utifrån det teoretiska begreppet handlingsutrymme skulle det kunna förklaras som att skolkuratoren utgår från en målrationell handling där hen strävar efter att uppnå ett visst resultat (Svensson et al, 2007, s. 20f). Vad som framkommer är att skolkuratorns handlingsutrymme i mötet med eleven snarare påverkas av betydelsen att främst se till att inkludera mentorerna i mötet också för att stärka deras relationer och på så sätt fullgöra sitt skolkuratoriva uppdrag med förebyggande och främjande syfte.

Skolkurator 1 berättar om en utmaning med en elev relaterat till sitt handlingsutrymme:

(..) men nu har jag en situation med en elev som inte pratat med mig.. som liksom bojkottat mig efter att jag tog kontakt med socialen.. och det var inte så mycket.. jag hade inget alternativ.. det var liksom en oro jag inte kunde hålla för mig själv men eleven var inte nöjd

med det. och då prata den inte med mig och så får det vara.. det får man ju välja liksom.. om man vill det eller inte.. och så får jag bara se till att fortsätta finnas där och orka stå ut med dennes ilska också.. det ingår i jobbet.. (..)

Skolkuratoren beskriver att när hen förde en orosanmälan om ett barn som far illa och som enligt 14 kap. 1§ SoL (socialtjänstlagen SFS 2001:453) är en skyldighet för dem yrkesutövande som arbetar med barn, resulterade det i att eleven bröt kontakt med skolkuratoren. Upplevelsen som skolkuratoren berättar bekräftas av tidigare forskning som visar att sekretess kan utgöra en svårighet i mötet med en elev när den måste brytas (Fox & Butler, 2007, s. 98). Skolkuratorns uttalande skulle kunna förstås utifrån den värderationella handlingen, där det är själva handlingen som är målet (Svensson et al, 2007, s. 21), då kuratorn utgick från en lagstadgad handling. Skolkuratorns plikt med sitt handlingsutrymme skulle också kunna förstås utifrån perspektivet makt. Parterna i ett maktförhållande ingår i ett beroendeförhållande där de kan påverka varandra på olika sätt, det vill säga genom belöning eller straff (Backlund, 2007, s. 67), liksom skolkuratoren gör med eleven. När skolkuratoren bröt sekretessen på grund av anmälningsskyldigheten som ingår i handlingsutrymmet, skulle det kunna förstås som att det resulterade i ett straff för både elev och skolkurator, där eleven senare undvek kontakt.

Skolkurator 3 berättar om en utmaning i mötet med en elev:

(..) det finns ju en hel del barn som man märker liksom inte har så himla stort tillit till vuxna och som man känner att man hade velat prata med det här barnet liksom, men att det tar väldigt lång tid att liksom bygga upp det förhållandet så att det finns... så det blir den tilliten.... så att barnet öppnar upp sig, det kan jag känna är en utmaning ibland, när man tänker att det här barnet hade behövt prata liksom, om hur de känner och mår... men sen så gör de inte det för det känns som att de litar liksom inte på... vuxna på det sättet.

Skolkuratorns utmaning i sitt arbete speglar beskrivningen vad Fox och Butler (2007, s. 98) skriver om att ett av skälen till att inte vilja prata med skolkurator kan handla om att skolkuratoren är en främmande person för eleven. Utifrån det dramaturgiska perspektivet skulle det kunna argumenteras för att den utmaning som skolkuratoren berättar om sker bakom kulisserna, det vill säga i mötet mellan hen och eleven. Goffman (2014, s. 101) menar att det som sker i den bakre kulisserna är att den agerande visar upp sina hemligheter och tar av sig sin roll. Bakom kulisserna skulle kunna ses som det enskilda mötet mellan kurator och

elev, där eleven får tillfälle att få ”vara sig själv”. Där skulle de mest väsentliga hemligheterna kunna framträda, så som att eleven inte känner förtroende för vuxna.

Under intervju med skolkurator 4 beskriver hen sin upplevelse om utmaningarna i arbetet med att nå ut en elev. Hen menar att:

En utmaning kan vara att få komma nära när jag precis angående den där tystnadsplikt... anmälningsskyldighet... när eleverna också vet det... alltså vet vad jag kan hålla hemligt tillsammans med dem eller inte och då kan ju en utmaning vara att bygga förtroende nog för att kunna berätta saker för mig... och vara trygg med att... att jag liksom hjälper dem med det trots jag att kanske då behöver kontakta vårdnadshavare... Det kan vara en utmaning (---).

Skolkuratoren menar att det kan vara svårt att bygga ett förtroende om det leder till att skolkuratoren behöver kontakta vårdnadshavare eller föra en orosanmälan kring elevens problematik. Upplevelser som skolkuratoren uttrycker hör stämmer överens med att det finns en rädsla hos elever att sekretessen bryts mellan denne och skolkuratoren (Fox & Butler, 2007, s. 98). Det skulle kunna tolkas som att mötet mellan skolkuratoren och eleven kan ses som om de vore ett team. Goffman (2014, s. 77) lyfter upp att team ingår skapar betydelsefulla band med varandra och om en av medlemmarna inte agerar som de andra vill kan det leda till sanktioner i teamet. I skolkuratorns berättelse skulle det i detta sammanhang kunna liknas vid att sanktionen som uppstår är att förtroendet från eleven till skolkuratoren går förlorad. Skolkuratorns beskrivning går också att tolka utifrån maktperspektivet. En maktrelation består av ett beroendeförhållande där både parterna kan påverka varandra på olika sätt, genom belöning eller straff (Backlund, 2007, s. 69), varför det skulle kunna argumenteras som att skolkuratoren och eleven ingår i ett beroendeförhållande. Anmälningsskyldigheten skulle kunna fungera som ett straff, inte bara mot eleven men också mot skolkuratoren, då det begränsar skolkuratorns handlingsutrymme i mötet med elev utifrån att det uppstår en sanktion om yrkesutövaren behöver utföra sin anmälningsskyldighet.

Vid intervju med skolkurator 1 berättar hen sin upplevelse i att nå ut till elever och förklarar vid en uppföljningsfråga att:

Oh, men om jag tänker om en elev kommer till mig självmant eller mer eller mindre har tänkt så här men jag vill nog gå prata, den här verkar schysst den här kuratorn, jag skulle vilja gå prata med henne så är dörren alltid öppen, och då är det viktigt att man alltid är tillgänglig (..) men om eleverna har blivit skickad dit vilket är ganska vanligt, att någon annan tycker... det kan vara en förälder, det kan vara en lärare det kan vara någon annan som tycker, jag tycker du borde gå och prata, så är det säkert att elever upplever att det är inte ett stöd utan det är någon annan som bestämt att jag ska gå och prata (---).

Skolkuratorns upplevelse bekräftar föreställningen av att en svårighet som en skolkurator kan stöta på handlar om att de behöver lägga mer tid på att skapa en relation med de elever som blivit uppmanade att ta kontakt med skolkuratorn (D-Wester, 2005, s. 60). Skolkuratorns uttalande bekräftar även att skolkuratorernas handlingsutrymme begränsas informellt genom att det framkommer olika uppfattningar om hur arbetet ska bedrivas (Isaksson, 2014, s. 58). I skolkuratorns uttalande går det därmed att tolka att när elever blir uppmanade av till exempel lärare att ta kontakt, begränsar det skolkuratorns handlingsutrymme utifrån att eleverna inte uppfattar uppmaningen som ett stöd. Utifrån det dramaturgiska perspektivet och begreppet team, där aktörerna ingår i betydelsefulla band med varandra och där teamet riskerar en sanktion om en av dem inte agerar som förväntat (Goffman, 2014, s. 77), kan det liknas vid att skolkuratorn, elev och lärare ingår i ett team. När lärare då uppmanar elever till att ta kontakt är det inte säkert att eleven upplever det som ett stöd, vilket kan leda till en sanktion som begränsar skolkuratorns handlingsutrymme i mötet med eleven.

Skolkurator 1 berättar om att hen försöker vara ute i skolans korridorer och i klassrummen med eleverna för att synliggöra sitt uppdrag och söka kontakt med eleverna. Skolkurator 4 uppger att hen är uppsökande i sin roll och går ut i skolans korridorer och fångar upp elever. Skolkurator 3 beskriver att det är överlag är lätt att få kontakt med elever och att det inte är stigmatiserande eller konstigt med kuratorskontakten. På frågan varför hen tror att det är så, berättar skolkurator 3:

jag vet inte... asså jag tänker i och med att vi har haft... för det första så kan ju liksom, härinne som sagt hänger ju liksom 9orna och 8orna asså lite såhär, när de har rast och sånt så kan de liksom bara hänga härinne... ganska ofta när jag inte har viktiga grejer liksom... och det tror jag att det blir lite sådär.. att det är liksom inget dåligt att vara inne hos mig (---).

Skolkurator 2 berättar att hen brukar vara med i klassrummen och göra en slags observering av vad som finns att arbeta med samt presentera sig för eleverna i skolan. Gällande uppsökandet eller kontakten med eleverna beskriver skolkuratoren:

(---) jag ska ju inte stigmatisera eller peka ut någon och visa att den här eleven har behov av hjälp utan.. man ska låta de få vara... i sin miljö ganska omärkta... och det kan ju också finnas en risk med det.. för skulle jag visa vilka elever jag träffar så kanske andra elever inte skulle våga komma till mig, för de vill ju inte.. de kanske inte vill att det ska synas (---) då kan det finnas en risk att de tror att aah men om jag går till kuratorn och pratar så kanske hon kommer flagga för alla att vi har kontakten och det vill inte jag och därför.. så struntar jag i att gå till kuratorn.. så det finns en risk med det.. så helst ska jag.. hejar de på mig då hejar jag tillbaka. Det är min regel (---)

Skolkurator 1, 3 och 4:s beskrivning av att dem i sitt uppdrag och därmed handlingsutrymme är uppsökande för att fånga upp elever speglar beskrivningen av att ett nyckelelement som leder till att ungdomar lättare söker sig till skolkuratoren är om denne befinner sig i en tillgänglig plats för dem (Fox & Butler, 2007, s. 98). Skolkurator 2:s beskrivning hör ihop med att det finns en rädsla för att bli stigmatiserad i att ha kuratorskontakt (ibid.), varför skolkuratoren uppger att hen har som regel att eleverna hälsar på hen innan hen gör det själv. Utifrån det teoretiska begreppet handlingsutrymme skulle skolkuratorernas uttalanden om att fånga upp elever förstås utifrån den målrationella handlingen som är en medveten handling för att uppnå ett visst resultat (Svensson et al, 2007, s. 20f). Genom att skolkurator 1, 3 och 4 medvetet söker upp elever, präglas handlingsutrymmet av betydelsen att skapa relationer, medan skolkurator 2 inte är lika uppsökande för att inte riskera att stigmatisera någon och på så sätt förlora elevernas förtroende. Skolkuratorernas beskrivningar skulle också kunna förstås utifrån det dramaturgiska perspektivet och begreppet främre region där ens uppträdande uttrycker vissa normer i relation till individerna dem bemöter (Goffman, 2014, s. 97f). Genom att samtliga skolkuratorerna i skolans korridorer, det vill säga dess främre region agerar på olika sätt, uttrycker de genom sitt agerande en norm som visar på att deras handlingsutrymme och uppdrag är präglad av elevernas förtroende för dem.

En sammanfattning av analysen visar att skolkuratorernas handlingsutrymme påverkas av relationer och förtroende i mötet med eleven. Skolkuratorerna

uttrycker svårigheter i när de skickar en orosanmälan till socialtjänsten, då de riskerar att förlora elevens förtroende för dem vilket leder till att deras handlingsutrymme begränsas informellt. Det framkommer även att elever har svårt att lita på vuxna, varför det tar tid för skolkuratorn att få eleven att känna förtroende. Att gå ut i skolans korridorer och fånga upp elever tyder också på att skolkuratorernas handlingsutrymme präglas av relationsbygge och förtroende, medan skolkurator 2 uttrycker en mer försiktighet vad gäller att möta eleverna i korridoren.

6. Avslutande diskussion

I den avslutande diskussionen kommer jag att diskutera kring skolkuratorns handlingsutrymme utifrån de slutsatser som förekommer från analysen. Den första frågeställningen handlade om hur skolkuratorns handlingsutrymme framställs, där det skolkuratorerna främst beskriver samarbetet med lärare i skolan. I skolkuratorernas beskrivningar förekommer att handlingsutrymmet framställs på olika sätt: både som ett brett handlingsutrymme men också ett begränsat handlingsutrymme. I arbetet med lärare beskriver skolkurator 1 att det finns en föreställning om att när en elev får kuratorskontakt kommer det säkerligen att hjälpa eleven med vad denne behöver, vilket förstås som att skolkuratorn har ett begränsat handlingsutrymme med lärare utifrån att de delar olika uppfattningar kring vad som är lämpligt för eleven. Det förekommer även, som skolkurator 2 uttrycker, en brist på stöd från ledningen och samarbetet med lärare som gör att skolkuratorn behöver gå in och stötta upp lärare, samt att det finns en förväntning av att orosanmälningar ligger på skolkuratorns ansvar. Att det saknas stöd från ledningen och att samarbetet brister samt att det finns en föreställning om att skolkuratorns ansvarar för orosanmälan, visar att skolkuratorn har ett stort handlingsutrymme då uppdraget är vagt. Skolkurator 2 berättar också om att hen försöker inkludera rektor, lärare och vårdnadshavare genom att få ett godkännande från vårdnadshavare innan hen beslutar sig för att tala med en elev, annars är risken att det drabbar skolan negativt, vilket resulterar i att handlingsutrymmet begränsas informellt. Det är intresseväckande hur skolkuratorernas uttalanden påminner om Isakssons studie kring skolkuratorernas

handlingsutrymme, samtidigt som skolkurator 2 betonar vikten av att inkludera vårdnadshavarna i arbetet mer än vad resterande skolkuratorer gör. Skolkurator 3 beskriver att hen kan få ett meddelande från lärare för att komma och stötta upp lärare under en stökig lektion, vilket leder till att skolkuratoren får jobba med "avvikande" fall som begränsar skolkuratorns handlingsutrymme informellt. Skolkurator 4 upplever att det finns en tydlig organisatorisk uppdelning kring vem som ska göra vad, vad som är skolkuratorns uppgift och vad som är lärarens uppgift, vilket leder till att skolkuratoren ser positivt på sitt handlingsutrymme. Hen menar dock att uppdraget egentligen är förebyggande och främjande, men att det uppstår många akuta ärenden som hen får ta itu med. Att arbetet består av många akuta ärenden, vilket gör att skolkuratorer inte lyckas arbeta förebyggande och främjande fullt ut är förenligt med Isakssons studie kring skolkuratorernas handlingsutrymme. Även under min verksamhetsförlagda utbildning som kuratorskandidat inom elevhälsan var det ett vanligt förekommande fenomen. Det skulle därför varit intressant med undersökningar kring hur skolan kan arbeta för att hjälpas åt med mer akuta uppgifter.

I nästa del av analysen, som handlar om hur handlingsutrymmet påverkas i mötet mellan skolkurator och elev, framkommer att skolkurator 4 uttrycker att på grund av att hen ofta är uppbokad leder det till att det blir svårt att sätta upp tydliga ramar och därmed hinna vara tillgänglig för eleverna. Upplevelsen som skolkuratoren delar med sig visar att handlingsutrymmet begränsas informellt när hen inte kan vara tillgänglig på grund av att hen ofta är upptagen. I analysen framkommer att skolkurator 2 arbetar på ett annat sätt än skolkurator 1, 3 och 4 där hen menar att det är viktigt med att stötta lärarna i deras relation med eleven och att hen ska fungera som ett stöd för läraren i detta fall. Skolkurator 1, 3 och 4 uttrycker en mer uppsökande roll som går ut på att skapa relationer med eleven. Det är intressant hur skolkuratorerna tolkar sitt handlingsutrymme på olika sätt, utan att det behöver vara varken bättre eller sämre än den andres arbete. En annan intressant aspekt är att den lagstadgade anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1§ SoL kan påverka skolkuratorernas handlingsutrymme på ett negativt sätt i mötet med eleven, där yrkesutövarna riskerar att förlora elevens förtroende. Som till exempel när skolkurator 1 berättade om sin upplevelse om en elev som undvikit ta kontakt med henne efter att en orosanmälan fördes, när hen gjorde sitt jobb i

enlighet med handlingsutrymmet. Relationen med eleven är därmed given av juridiska kriterier där skolkuratorns anmälningsplikt blir ett hinder i mötet med elev.

Jag vill återigen betona att uppsatsen utspelar sig på ett generellt plan, för att undersöka och öka kunskapen om skolkuratorernas handlingsutrymme. Handlingsutrymmet har fått en central huvudfokus i undersökningen då det kan appliceras på, inte bara på skolkuratoren och inom skolan men också inom socialtjänsten, BUP och andra fält som gör begreppet intressant att undersöka. Handlingsutrymme berör också lagstiftning, samverkan och andra områden inom olika fält, varför det har fått vara en central huvudfokus.

Jag vill avsluta diskussionen med en forskningsfråga som väckts under tiden jag genomfört undersökningen. Under mötet med skolkuratorerna lyftes flera intressanta synpunkter upp som kan fungera som ett förslag till vidare forskning. Jag väljer att lyfta upp ett av dem som skolkurator 1 berättar kring om samarbetet med sina kollegor. Hen beskriver:

(...) allra mest så tänker jag att jag ställs inför utmaningen... men vad kan vi göra då? Ni vill att jag ska fixa den här eleven, jag ser att vi har ett ansvar att ta hand om eleven bättre i skolan så hur ska jag liksom... hur ska jag gå vidare med det... (---) så då är det en utmaning att få samsyn med mina kollegor om detta... vad vi faktiskt kan göra... att inte bara skicka vidare problem till andra som man tycker ska lösa saker... utan att sätta oss ner... men vad kan vi göra, vad kan du göra, vad kan jag göra, vad kan vi tillsammans göra... det är den största utmaningen (---)

Ett förslag till vidare forskning kan därför vara: vilka metoder använder en tvärprofessionell grupp, så som elevhälsoteamet, för att fungera tillsammans?

7. Referenslista

Backlund, Åsa (2007). *Elevvård i grundskolan – resurser, organisering och praktik*. Diss. Stockholms universitet.

Backlund, Åsa (2017). Elevhälsans framväxt och organisation – med fokus på den skolkuratoriva yrkesrollen. I: Backlund, Åsa, Högdin, Sara & Spånberger, Ylva (red.). *Skolsocialt arbete – skolan som plats och del i det sociala arbetet*. Malmö: Gleerups.

BRIS (2019). *Hur har barn det? Om barns livssituation – trender, utmaningar och möjligheter*. Stockholm. BRIS. Rapportserie: 2019:1. Tillgänglig: https://www.bris.se/globalassets/om-bris/bris-rapport-2019/bris_arsrapport2018_2019_1.pdf (Hämtad 02-04-19)

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2015). Intervjuer. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

D-Wester, Yvonne (2005). *Socionomen i skolan*. Stockholm: Gothia.

Isaksson, Cristine (2014). Skolkuratorers handlingsutrymme: gränser, legitimitet och jurisdiktion. *Socialvetenskaplig tidskrift*. 21 (1): 47-66

Isaksson, Cristine (2016). *Den kritiska gästen – en professionstudie om skolkuratorer*. Diss. Umeå universitet.

Fox, C.L. & Butler, I. 2007, "If you don't want to tell anyone else you can tell her': Young people's views on school counselling", *British Journal of Guidance & Counselling*. 35 (1): 97-114

Goffman, Erving (2014). *Jaget och maskerna*. Sjätte uppl. Lund: Studentlitteratur.
Heidegren, Carl-Göran & Wästerfors, David (2008). *Den interagerande människan*. Malmö: Gleerups.

Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (2012). Etik i forskning och etiska dilemman – en introduktion. I: Kalmar, Hildur & Lövgren, Veronica (red.). *Etiska dilemman – forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups.

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2015). Att analysera kvalitativt material. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2015). Att analysera kvalitativt material. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Svensson, Peter & Ahrne, Göran (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Skolverket (2018). *Leda elevhälsan i skolan*. (Hämtad 190716)
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/systematiskt-kvalitetsarbete-i-skola-och-forskola/leda-elevhalsan-i-skolan>

Skolinspektionen (2015). *Elevhälsa - elevers behov och skolans insatser*. Rapport 2015:15. Stocokholm: Fritzes (Hämtad 2019-07-19)
<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2015/elevhalsa/elevhalsa-slutrapport>

Skolverket (2012). Tydligare krav på elevhälsan. (Hämtad 2019-07-20)
<https://www.skolverket.se/download/18.6011fe501629fd150a27811/1529061399574/Elevh%C3%A4lsa%20-%2020120228.pdf>

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2009:400. *Offentlighets- och sekretesslag*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Vetenskapsrådet (u.å) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [Hämtad 2019-04-10]

Vårdguiden, 1177 (2018). Hämtad (190720).

<https://www.1177.se/barn--gravid/vard-och-stod-for-barn/elevhalsan/>

UMO (u.å). *Anmälningssplikt*. (Hämtad 2019-07-18)

<https://www.umo.se/att-ta-hjalp/rattigheter-och-lagar/anmalningsplikt/>

8. Bilagor

8.1 Introduktionsbrev

Hej Skolkuratorer!

Mitt namn är Ula Darwesh och jag läser till socionom vid Lunds universitet. Just nu håller jag på med mitt examensarbete där planen är att genomföra en intervjustudie med skolkuratorer. Ämnet handlar om hur skolkuratorer beskriver sitt stöd för elever i högstadiet och deras erfarenheter av hur stödet uppfattas av eleverna. Intervjun beräknas att ta cirka 30-60 minuter och kommer att genomföras enskilt med varje kurator. Era svar kommer att hanteras konfidentiellt, det vill säga resultatet som presenteras kommer att vara avidentifierat och enbart ingå i denna studie. Er medverkan är även frivillig och ni kan välja att avbryta när som helst under deltagandets gång.

Deltagandet leder till en ökad kunskap och förståelse om ämnet och era erfarenheter i arbetet med elever i högstadiet. Kontakta mig gärna på u12252das@student.lu.se om du är intresserad av att delta i studien eller om du har några frågor!

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Ula Darwesh

8.2 Samtyckesblankett

Jag samtycker härmed till att medverka i studien och vet vad studien handlar om. Jag har informerats om att deltagandet är frivilligt och att min medverkan kan avbrytas när som helst under studiens gång. Jag är även medveten om att mitt namn kommer att avidentifieras i arbetet och att mina uppgifter kommer att bevaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. Informationen som jag lämnar ut kommer enbart att ingå i C-uppsatsen och jag är medveten om att arbetet kommer att presenteras offentligt.

Ort och datum

Informantens underskrift

Studentens underskrift

8.3 Intervjuguide

- Hur länge har du arbetat som skolkurator?
- Hur många möten per dag ungefär har du med elever?
- Hur går du tillväga för att synliggöra din roll i skolan?
- Är det de som söker upp dig oftast eller du?

- Vad är viktigt att tänka på under ett samtal med en elev?
- Hur samverkar du med elevernas lärare i skolvardagen?
- Hur gör du för att inkludera elevens vårdnadshavare i arbetet?
- Hur arbetar du med andra instanser såsom socialtjänst för att stödja en elev?
- Vilka utmaningar kan du ställas inför i mötet med en elev?
- Hur arbetar du med att bygga upp en relation med en elev och hålla kvar vid den?
- Hur skulle du beskriva en lyckad insats eller ett lyckat möte i arbetet med eleven?
- Vilken inställning har elever gentemot ditt stöd?
- Är elever öppna med att de kommer hit för att få stöd?
- Berättar elever att de upplever att de blir tagna på allvar/bekräftade?
- Brukar du ha återkommande besök av samma elever?